

УДК 339.972

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Скавронська І.В., Гончарук А.О.

Тернопільський національний економічний університет

В статті розкрито сутність креативних індустрій, як нового феномену у світовій економіці. Розглянуто найбільш популярну модель класифікації креативних індустрій згідно ЮНКТАД. Визначено суть програми «Європа 2020» та Європейського альянсу креативних індустрій у розвитку креативного та культурного сектору господарства ЄС. Проаналізовано вплив креативно-культурної діяльності на сучасний стан економіки країн Європи. Встановлено найбільші перспективні ринки креативних індустрій в європейських економіках. **Ключові слова:** креативні індустрії, творчий потенціал, інноваційність, соціально-економічний розвиток, національна економіка.

Постановка проблеми. Глобалізація та технологічний прорив за останні десятиліття суттєво змінили світ, створивши безліч переваг для економічного розвитку. Сама ж економіка багатьох держав, зокрема провідних країн ЄС, зазнає суттєвих структурних модифікацій, оскільки на місце традиційним виробництва прийшла епоха сфери послуг та інновацій, ознаменувавши перехід цивілізації до економіки знань, де особлива роль відводиться креативності. Творчий потенціал і культура є одними із найбільших активів будь-якої країни, а торгівля продукцією креативного походження сприяє розвитку національного господарства. Саме зростання попиту на продукцію креативного (творчого) виробництва стало основою для виникнення так званих креативних індустрій. Це, у свою чергу, перетворює креативні індустрії чи не найбільш прогресивні із всіх «новонароджених» галузей світової економіки.

При цьому важливості набуває науково-практичне завдання пошуку правильних механізмів управління та підтримки нового гуманітарного сектору економіки в країнах ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уже наприкінці минулого століття світ побачив перші припущення щодо економічної ефективності креативу та культури. До провідних дослідників даного питання відносять Р. Флорида, Ч. Лендрі, Д. Хезмондалша, Д. Хартлі та інших. Серед дослідників вітчизняного походження слід виділити І. Радіонова, І. Вахович, О. Дорошенко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, не до кінця розкритим залишається питання стосовно комплексного підходу щодо виявлення ролі і впливу креативних індустрій на національні економіки країн Європейського Союзу.

Метою статті є ідентифікація сучасних тенденцій розвитку креативних індустрій в економіці країн Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Концепція «креативних індустрій» є відносно новою, а методологія, за якою визначають і оцінюють результати функціонування таких галузей, ще остаточно не сформувалася. На сьогодні креативність варто розглядати на основі трьох перспектив: мистецької – що передбачає вміння якісно використовувати свою фантазію та творчі здібності для символічної інтерпретації світу та його елементів; наукової – як результат вміння використо-

увати нові підходи для вирішення проблем та проведення експериментів; економічної – що є похідною від ефективного поєднання економічної, наукової та творчої активності. Остання є ефективним важелем для покращення конкурентоспроможності країни як на національному, так і на міжнародному рівні.

Виникнення креативних індустрій, котрі часто називають «галузями майбутнього», є результатом поширення масової комунікації та поєднання бізнесу, культури і технологічної діяльності. Вперше даний термін застосував уряд Австралії у звіті «Креативна нація», який був опублікований у 1994 р. Більшого значення креативним індустріям було надано британським Департаментом культури, медіа та спорту у 1998 р., згідно якого креативні індустрії – це ті галузі економіки, які ґрунтуються на індивідуальній творчості, майстерності і таланту, що мають потенціал для створення доданої вартості і нових робочих місць шляхом генерування, виробництва та експлуатації продуктів інтелектуальної власності [3].

Близькими за значенням є також поняття «креативні індустрії» і «культурні індустрії», хоча принципової різниці між ними немає. Тому на практиці дані поняття, як правило, вживаються як синонімічні поняття. Згідно тверджень Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) креативні індустрії є наслідком виробництва товарів і послуг культурного походження та інноваційних розробок, що є результатом чисельних досліджень [1].

Креативні індустрії є центральним елементом у структурі креативної економіки. Остання є більш загальним явищем, що охоплює культурну так і креативну бізнес-діяльність. В одному із визначень Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) підкреслюється, що креативна економіка є результатом взаємодії економічних, культурних та соціальних аспектів з технологією, туризмом та явищем інтелектуальної власності.

На сьогоднішній день перед економістами та урядами країн постає питання не лише впровадження ефективної політики функціонування креативного сектора економіки, а й формування оптимальної моделі, за якою можна ідентифікувати діяльність, як креативну, та мапувати її результативність. На даний період найбільш затребуваною є модель класифікації розроблена в межах ЮНКТАД (табл. 1). Сутність відбору креа-

тивних індустрій полягає у врахуванні таких факторів, як: рівень артистичності, символічна форма продукції, рівень залучення технології та можливість захисту прав інтелектуальної власності [2].

Таблиця 1
Класифікація креативних індустрій згідно ЮНКТАД

Культурна спадщина	Традиційна культура: творчі ремесла, декоративно-прикладне мистецтво, фестивалі.
	Культурні пам'ятки: бібліотеки, археологічні пам'ятки, музеї, виставки тощо.
Мистецтво	Образотворче мистецтво: живопис, скульптура, антикваріат, фотографія тощо.
	Сценічне мистецтво: музика, драматичне мистецтво, танці, опера, цирк тощо.
Медіа	Аудіовізуальні твори: кінематограф, телебачення, радіомовлення.
	Нові медіа: програмне забезпечення, відеоігри, тощо.
Функціональний креатив	Дизайн: мода, графіка, дизайн інтер'єру, іграшок, аксесуарів.
	Креативні послуги: культурні і цифрові послуги, рекламна діяльність, креативні дослідження.

Джерело: розроблено авторами за даними [2]

У межах Європейського Союзу прийнято вживати термін «креативні та культурні індустрії» (cultural and creative industries – CCIs) на відміну від широко популярного – «креативні індустрії» (creative industries). Це пояснюється тим, що в основі культурних та креативних галузей економіки знаходиться творчий потенціал та інтелектуальна власність, котрі застосовуються для виробництва продуктів соціального та культурного значення. Термін «культурні індустрії» підкреслює культурну спадщину Європи, тоді як поняття «творчі індустрії» робить акцент на індивідуальному творчому таланті й інноваціях, а також експлуатації інтелектуальної власності.

На культуру та креативність країн ЄС покладають великі надії, оскільки на її теренах функціонує другий за величиною ринок креативної економіки, який поступається лише ринку Азіатсько-Тихоокеанському регіону. Дохід від функціонування креативних індустрій європейських країн перевищує 700 млрд дол. США, що становить 32% від світових доходів креативного сектору.

Відтак, з боку головних органів ЄС та національних урядів останнім часом спостерігається велика зацікавленість у розвитку креативних і культурних індустрій. Культура і творчий сектор визнані джерелами економічного зростання, порозуміння і діалогу в суспільстві, а також одним із ключових елементів вирішення кризи в господарстві ЄС. Цей факт був врахований при формуванні стратегії соціально-економічного розвитку ЄС на період до 2020 року «Європа 2020», прийнятої Європейською Радою навесні 2010 року, та Резолюції Європейського парламенту «Про сприяння розвитку культурних та креативних індустрій Європи як джерела економічного зростання та зайнятості» (12 вересня 2013 р.) [7].

На креативну економіку в ЄС спрямована значна державна підтримка, яка проявляється через закупівельну активність, реалізацію фінансових та податкових пільг, субсидювання та

сприяння зайнятості населення в даному секторі. Так, у 2013 році уряди країн ЄС виділили майже 68,6 млрд дол. США на культурні послуги [4].

Важливість інвестицій у креативні і культурні індустрії підкреслює рамковий документ – програма Європейської Комісії «Креативна Європа», розрахований на 2014-2020 рр. Програма спрямована на підтримку європейського кіно, культури та креативного сектору, що надає їм можливість збільшити контрибуцію у зайнятості населення та економічне зростання. Підтримуючи європейську культурну активність та пошук нових аудиторій в інших країнах, програма сприяє збереженню культурного і лінгвістичного розмаїття, оскільки, на відміну від попередніх культурно-гуманітарних проєктів Європейської Комісії, передбачає участь країн, які не є членами ЄС, а саме Норвегії, Ісландії, Боснії і Герцеговини, Республіки Македонії, Сербії, Чорногорії, України, Туреччини і Грузії [8]. Бюджет програми на цей період становить 1,46 млрд євро.

Платформою регіональних та національних розробників стратегії розвитку креативних індустрій та підтримки бізнесу у цьому секторі є Європейський альянс креативних індустрій (European Creative Industries Alliance – ECIA), заснований у 2011 р. Дії Альянсу спрямовані на підтримку функціонування інноваційних ваучерів, збільшення фінансової підтримки та формування кластерів передового досвіду і співробітництва у креативних і культурних індустріях [9]. На сьогодні ECIA співпрацює з Великобританією, Німеччиною та Францією, реалізуючи проєкт «Кластер 2020», який передбачає вдосконалення та випробування стратегій організації креативних кластерів. Кінцевою метою проєкту є створення ефективної підтримки таким кластерам для покращення інформованості підприємств та збільшення їхньої рентабельності.

За останні роки внесок креативних і культурних індустрій в економічний розвиток характеризується значною гетерогенністю: спадом у всіх основних галузях за винятком телемовлення і кіноіндустрії; на противагу, інформаційні галузі означилися піднесенням, здебільшого, за рахунок веб-розробок, програмного забезпечення, програмування.

Особливе місце в 2015 р. займає рекламна діяльність, яка за даний період часу генерувала більше 143 млрд дол. США (табл. 2).

Таблиця 2
Культурні і креативні ринки в ЄС-28

Ринки	Продажі, млрд дол. США	Кількість зайнятих
Реклама	143,7	1 028 000
Архітектура	59,0	661 000
Книжки	52,5	973 000
Ігри	29,8	92 000
Кінематограф	24,4	704 000
Музика	23,5	1 289 000
Газети	104,1	604 000
Сценічне мистецтво	44,0	1 183 000
Радіомовлення	14,5	115 000
Телемовлення	129,2	746 000
Образотворче мистецтво	121,5	803 000

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

Європа зайняла лідируючу позицію в 2015 р. по продажах реклами, яка складає половину світового доходу рекламного сектору. Візуальне мистецтво та телемовлення закривають трійку найуспішніших європейських креативних індустрій [4].

З 2012 року дохідність від телебачення значно зросла – майже на 40 млн. дол. США, а для сектора візуального мистецтва властиве незначне погіршення, хоча його продукція, як і раніше, відіграє значну роль у креативній економіці ЄС. Так, у Лондоні розміщений другий за потужністю ринок візуального мистецтва. Економіки ЄС характеризуються потужним виробництвом книжок, реалізація яких у 2015 р. становила майже дві-п'ятих (52,5 млрд дол. США) світових доходів книжкового сектору. Успішність видавничої індустрії Європи не має дивувати, адже на континент припадає 150 тис. письменників. Однак, у книжковій індустрії протягом останніх років прослідковується спад.

Станом на 2015 р. у межах креативних і культурних індустрій понад 7 млн. осіб забезпечено робочими місцями, що, у свою чергу, охоплює 3,3% активного населення Європи. Найбільша кількість зайнятих креативною діяльністю прослідковується у музичній сфері (1,289 млн. осіб), у сценічному мистецтві (1,183 млн. осіб) та в рекламній індустрії (1,028 млн. осіб). Протягом 2000-2007 рр. середній приріст зайнятості в креативних і культурних індустріях становив 3,5%, в той час, яку у 2015 р. середній приріст в інших економічних галузях, що розвиваються, склав лише 1%. Більше того, за умов хронічного скорочення кількості зайнятих робочих місць в Європі протягом 2008-2012 рр., кількість осіб, зайнятих в креативному секторі, щорічно зростала на 0,7% [5].

Особлива цінність креативних та культурних індустрій полягає в тому, що вони є потужним інструментом покращення рівня зайнятості серед молоді. У 2013 р. частка осіб віком 15-29 рр. становила 19,1% загального обсягу зайнятих творчою діяльністю. Такі країни, як Велика Британія та Франція, є лідерами по числу зайнятої молоді в креативному секторі. Для порівняння у країнах Центрально-Східної Європи спостерігається тенденція пропорційного домінування рівня працевлаштування молодих осіб у креативних та культурних індустріях порівняно з іншими галузями економіки.

Аналізуючи економічну ефективність європейських країн в креативно-культурній діяль-

ності, неможливо не врахувати рентабельність функціонування музеїв даного регіону. Так, 7 із 10 найбільш відвідуваних музейних установ розташовані в Європі. До них належать: Лувр (Франція), Британський музей (Велика Британія), Національна галерея (Велика Британія), Музеї Ватикану (Італія), Центр Жоржа Помпіду (Франція), Музей д'Орсе (Франція).

Найбільшими представниками креативних індустрій Європи є [6]: *WPP Group* – світовий лідер в області рекламних і маркетингових послуг; *Publicis* – третя за величиною інформаційна група в світі, друга по медіа закупівлях та консалтингу, перша в світі з охорони здоров'я і комунікацій; *Axel Springer* – один із найбільших цифрових видавництв в Європі, що охоплює велику кількість мультимедійних брендів; *Vivendi* – французький медіаконгломерат, що працює на ринку звукозапису, телемовлення, випуску фільмів та телепередач, займається видавничою діяльністю, телекомунікаціями, розробкою комп'ютерних ігор; *Ubisoft* – компанія, яка займається видавництвом та розробкою відеоігор; *Hachette* – найбільша видавнича група Франції.

Висновки і пропозиції. Незважаючи на новітність креативних індустрій, національні економіки, зокрема країни ЄС, займають активну позицію у їх розвитку. Показники результативності функціонування креативних індустрій в Європі чітко відображають їх соціально-економічний вплив: економічна ефективність цих галузей приносить дохід у розмірі 709 млрд дол. США та забезпечує робочими місцями 7,7 млн осіб.

На сьогодні країни ЄС ретельно працюють над вдосконаленням податкової і трудової політики для реалізації бізнесу в креативних індустріях; формуванням системи взаємодії креативних індустрій з іншими секторами економіки; створенням креативних хабів, які б забезпечили комунікації між культурними організаціями та креативними індустріями; подоланням комунікаційного бар'єру між органами влади та громадськістю; проведення постійних та об'єктивних досліджень у сфері культури.

Подальшого вирішення у цьому напрямку потребують питання пов'язані із формуванням надійної системи захисту авторських прав (особливо у країнах Центральної та Східної Європи), а також консолідація політики європейських урядів щодо аналізу та підтримки креативно-культурного сектору та створення надійного клімату для подальшого впровадження у цій сфері інновацій.

Список літератури:

1. Creative Economy: Widening Local Development Pathways, 2013. – 190 p. – (UNDP).
2. UN Creative economy report 2010. Creative economy: a feasible development opinion [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://unctad.org/fr/Docs/ditctab20103_en.pdf
3. Creative Industries Mapping Documents 2001 [Електронний ресурс] // DCMS – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-2001>
4. Cultural times. The first global map of cultural and creative industries [Електронний ресурс] // Ernst & Young Global Limited. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-cultural-times-2015/\\$FILE/ey-cultural-times-2015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-cultural-times-2015/$FILE/ey-cultural-times-2015.pdf)
5. Creating growth. Measuring cultural and creative markets in the EU, 2014. – 100 p. – (Ernst & Young Global Limited).
6. Regional Highlights [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.worldcreative.org/wp-content/uploads/2015/12/CulturalTimes_Regions.pdf
7. European Parliament resolution of on promoting the European cultural and creative sectors as sources of economic growth and job [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDo, c. do?type=TA&reference=P7-TA-2013-0368&language=EN&ring=A7-2013-0248>

8. Creative Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://e.europa.eu/programmes/creative-europe/opportunities/index_en.htm
9. Cluster 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eciaplatform.eu/project/cluster2020/>

Скавронская И.В., Гончарук А.А.

Тернопольский национальный экономический университет

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНЫХ ИНДУСТРИЙ В СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Аннотация

В статье раскрыта сущность креативных индустрий, как нового феномена в мировой экономике. Рассмотрена наиболее популярная модель классификации креативных индустрий согласно ЮНКТАД. Определена суть программы «Европа 2020» и Европейского альянса креативных индустрий в развитии креативного и культурного сектора хозяйства ЕС. Проанализировано влияние креативно-культурной деятельности на современное состояние экономики стран Европы. Установлено самые перспективные рынки креативных индустрий в европейских экономиках.

Ключевые слова: креативные индустрии, творческий потенциал, инновационность, социально-экономическое развитие, национальная экономика.

Skavronska I.V., Honcharuk A.O.

Ternopil National Economic University

TRENDS IN DEVELOPMENT OF CREATIVE INDUSTRIES IN EUROPEAN UNION

Summary

The nature of creative industries as a new phenomenon in the global economy is revealed in the article. The most common model of creative industries classification harmonized by the UNCTAD is considered. The principles of the program «Europe 2020» and the activities of the European Alliance in development of creative and cultural sector in the EU economy are determined. The impact of creative and cultural activities on current economic situation in Europe is analyzed. The most promising markets of creative industries in the European economies are found.

Keywords: creative industries, creativity, innovations, economic and social development, national economy.